

Силабус освітнього компонента Програма навчальної дисципліни

Соціологія електоральної поведінки

Шифр та назва спеціальності 281 - Публічне управління та адміністрування	Інститут ННІ соціально-гуманітарних технологій
Освітня програма Цифрове врядування	Кафедра Соціології і публічного управління (305)
Рівень освіти Бакалавр	Тип дисципліни Професійна, вибіркова
Семестр 7	Мова викладання Українська

Викладачі, розробники

Сутула Оксана Анатоліївна

Oksana.Sutula.Oksana.Sutula@khpj.edu.ua

Старша викладачка кафедри соціології і публічного управління

Авторка понад 30 наукових і навчально-методичних публікацій. Курси: «Соціологія політики», «Соціологія економіки», «Соціальний аудит в організації», «Історія соціології», «Політологія».

[Детальніше про викладача на сайті кафедри](http://web.kpi.kharkov.ua/sp/profesors-ko-vikladats-kij-sklad/)

<http://web.kpi.kharkov.ua/sp/profesors-ko-vikladats-kij-sklad/>

Загальна інформація

Анотація

У курсі висвітлюються основні проблемні положення електоральної поведінки як соціального, політичного, управлінського феномену. Розглядаються основні компоненти, типи та види, категорії електоральної поведінки в суспільстві. Особлива увага приділяється розумінню наукових теоретичних і практичних підходів до пояснення розвитку, функціонування та управління електоральною поведінкою в суспільстві.

Мета та цілі дисципліни

Ознайомити здобувачів з теоретичними і практичними засадами електоральної поведінки суспільства, підготувати до активної участі в електоральному процесі. Розвиток здібностей розуміння електоральних відносин і процесів; набуття навичок і вмінь практичного застосування, управління теоретичних, прикладних та інструментальних компонентів знання соціології електоральної поведінки.

Формат занять

Лекції, практичні заняття, реферати, самостійна робота, консультації. Підсумковий контроль – залік.

Компетентності

ЗК1. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями

ЗК 2. Здатність реалізувати свої права та обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні .

ЗК 3. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 13. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів діяльності).

СК 9. Здатність впроваджувати інноваційні технології.

СК 10 Здатність до дослідницької та пошукової діяльності в сфері публічного управління та адміністрування

Результати навчання

РН 1. Використовувати базові знання з історичних, культурних, політичних, соціальних, економічних засад розвитку суспільства.

РН 4. Знати структуру та особливості функціонування сфери публічного управління та адміністрування.

РН 12. Уміти налагодити комунікацію між громадянами та органами державної влади і місцевого самоврядування.

Обсяг дисципліни

Загальний обсяг дисципліни 120 год. (4 кредити ECTS): лекції – 32 год., практичні заняття –16 год., самостійна робота –72 год.

Передумови вивчення дисципліни (пререквізити)

Дисципліни, вивчення яких спирається на дану дисципліну: «Вища математика», "Інформатика", "Основи економічної теорії", «Теорія організації», «Вступ до спеціальності. Ознайомча практика», «Соціально-демографічна статистика», «Організаційно-правові засади публічного управління», «Основи публічного управління та адміністрування», «Державне та регіональне управління».

Особливості дисципліни, методи та технології навчання

Під час проведення лекційних занять з навчальної дисципліни передбачено застосування таких методів навчання: пояснювально-ілюстративний метод (демонстрація на екрані слайдів презентацій, візуалізації навчального матеріалу); метод проблемного викладення; частково-пошуковий, або евристичний метод (лекції за окремими темами викладаються в проблемній формі). Під час проведення семінарських занять застосовується: репродуктивний метод (засвоєння базових понять курсу); частково-пошуковий, або евристичний метод (під час підготовки індивідуальних проєктів); дослідницький метод (студенти самостійно вивчають літературу, джерела, ведуть дослідження, виміри та виконують інші пошукові дії для створення презентації на задану тему). Семінарські заняття можуть бути побудовані у формі дискусії.

Програма навчальної дисципліни

Теми лекційних занять

Тема 1. Соціологія електоральної поведінки (СЕП) як навчальна дисципліна.

Предмет електорального процесу. Управління електоральним процесом і загальна соціологічна теорія. Управління електоральною поведінкою. Роль електоральної соціології в професійній підготовці публічного управлінця. Специфіка методів управління електоральною поведінкою. Масові опитування в електоральних дослідженнях. Exit-poll. Контент-аналіз в електоральних дослідженнях. Якісні методи. Глибинні інтерв'ю. Фокус-групи. Порівняльні методи. Вторинний аналіз. Проблема інтерпретації даних в електоральній соціології. Об'єкт і предмет вивчення СЕП.

Категорії СЕП. Структура і функції СЕП. Теоретична та прикладна соціологія СЕП. Методи соціально-політичного дослідження. .

Тема 2. Теоретико-методологічна база СЕП: історичний аспект.

Теорія раціонального вибору. Модель поведінки виборців Даунса. Соціотропний і егоцентричний вибір. Модель електорального поведінки Лінсета і Роккена. «Радикальна» модель електорального поведінки Данлеві. Модель партійної ідентифікації. Модель соціальної ідентифікації. Електоральні теорії ХХ - початку ХХІ ст. Проблеми прогнозування в суспільстві, що трансформується. Прогнозні моделі. Математичні методи в прогнозуванні виборчого процесу. Досвід закордонних прогнозних моделей: Люїса-Бека, Тафта, Еріксона. Методика і формула Лібермана. Багатофакторний аналіз виборчих ситуацій. Системний аналіз. Вибори і великі системи. Теорія хаосу. Можливості прогнозування на пострадянському просторі.

Тема 3. Соціально-електоральна поведінка як форма участі у реалізації влади.

Функції соціально-політичної, електоральної участі. Форми соціально-політичного, електорального відчуження. Технології соціально-політичного, електорального відчуження. Політична, електоральна соціалізація. Форми світової політичної мобільності. Форми світової політичної маргінальності. Інформаційна аналітика та зв'язки органів влади з громадськістю.

Тема 4. Фактори електорального поведінки: типологія і особливості.

Поняття електорального поведінки. Пасивне й активне електоральне поведінки. Конвенціональне і неконвенціональне електоральне поведінки. Електоральна девіація. Електоральний абсентеїзм. Абсолютний і ситуативний електоральний абсентеїзм. Протестне електоральне поведінки. Голосування «ногами». Ритуальне електоральне поведінки. Спіраль мовчання. Ефект «ореола». Ефект «оркестрового фургона». Особистісні фактори. Афективні фактори. Демографічні фактори (стать, вік). Соціально-економічні фактори (дохід, суб'єктивний добробут, освіта). Соціально-політичні фактори. Приналежність до організацій. Територіальні фактори (місто/сіло, центр/периферія). Сезонні фактори (час року, календарні свята). Вплив ЗМІ, соціальних комунікацій. Політична реклама й електоральне поведінки. Історичні фактори.

Тема 5. Вибори і виборча кампанія як об'єкти дослідження і у правління

Вибори і їхня роль у формуванні органів влади демократичного суспільства. Демократичні принципи виборів. Цінності демократичних виборів. Види виборчих систем. Складання списків виборців. Передплатні аркуші. Порядок виборів і система підрахунку голосів. Фальсифікації під час виборів. Контроль виборчого процесу і його правові аспекти.

Виборча кампанія як соціальний феномен. Загальна характеристика і структурно-логічна модель виборчої кампанії. Правове поле виборчої кампанії. Виборче законодавство України. Електоральна повсякденність. Соціальні установки й атич'юди. Соціальні стереотипи. Образи кандидатів. Повсякденна політична свідомість і її парадокси. Інерція й амбівалентність повсякденної свідомості. Соціальні забобони й омани.

Тема 6. Виборча система: електоральні аспекти

Поняття та види виборів. Основні стадії виборчого процесу. Поняття виборчого циклу. Поняття електоральної еліти. Контроль виборчого процесу і його правові аспекти. Поняття та види мажоритарної, пропорційної та змішаної виборчих систем. Фальсифікації під час виборчого процесу. . Аналіз виборчих кампаній 1991-2021 р.р. Е-урядування на регіональному та місцевому рівні.

Тема 7. Практичні проблеми електоральної соціології : виборчі технології

Поняття виборчої технології. Моделі виборчої технології: ринкова, «адміністративно-командна», «організаційно-партійна», неструктурована, комплексна. Критерії оцінки ефективності виборчої кампанії. Облік загальнонаціонального і регіонального аспектів, особливостей менталітету виборців. Аналіз мотивації, очікувань і інтересів учасників виборчих кампаній. Інформаційна складова виборчої кампанії. Ключові рішення і фактори, що впливають на ефективність виборчої кампанії; «ціна» можливих помилок. Інтенсивні методи проектування й організації виборів. Стратегія підготовки виборчої кампанії. Поняття політичного маркетингу. Основні етапи виборчого маркетингу.

Тема 8. Сучасні технології в дослідження електоральної поведінки

Методи соціології електоральної поведінки. Масові опитування в електоральних дослідженнях. Переваги та недоліки класичних соціологічних підходів дослідження поведінки електорату. Соціально-психологічна модель електоральної поведінки. Екзит-пол: види, функції, особливості.

Електоральний аналіз та прогнозування. Інформаційно-комунікаційні технології у виборчому процесі.

Теми практичних занять

Тема 1. Соціологія електоральної поведінки (СЕП) як навчальна дисципліна.

Становлення СЕП як навчальної дисципліни. Структура і функції СЕП. Специфіка макросоціологічного та мікросоціологічного підходів до вивчення СЕП. Зв'язок СЕП зі спорідненими дисциплінами. Поняття влади, управління в електоральному аспекті. Масові опитування в електоральних дослідженнях. Exit-poll. Контент-аналіз в електоральних дослідженнях. Якісні методи. Глибинні інтерв'ю. Фокус-групи. Порівняльні методи. Вторинний аналіз.

Тема 2. Теоретико-методологічна база СЕП: історичний аспект

Теорія раціонального вибору. Модель поведінки виборців Даунса. Соціотропний і егоцентричний вибір. Модель електорального поведінки Лінсета і Роккена. «Радикальна» модель електорального поведінки Данлеві. Модель партійної ідентифікації. Модель соціальної ідентифікації. Електоральні теорії ХХ - початку ХХІ ст. Проблеми прогнозування в суспільстві, що трансформується. Прогнозні моделі. Математичні методи в прогнозуванні виборчого процесу. Досвід закордонних прогнозних моделей: Люїса-Бека, Тафта, Еріксона. Методика і формула Лібермана. Багатофакторний аналіз виборчих ситуацій. Системний аналіз. Вибори і великі системи. Теорія хаосу. Можливості прогнозування на пострадянському просторі.

Тема 3. Соціально-електоральна поведінка як форма участі у реалізації влади.

Місце і роль особи у сфері електоральних процесів. Функції соціально-політичного, електорального відчуження. Технології соціально-політичного, електорального відчуження. Політична, електоральна соціалізація. Фактори, що впливають на процес політичної, електоральної соціалізації. Первинна і вторинна соціалізація. Форми української політичної мобільності, маргінальності. Інформаційна аналітика та зв'язки органів влади з громадськістю.

Тема 4. Фактори електорального поведінки: типологія і особливості.

Поняття електорального поведінки. Пасивне й активне електоральне поведінки. Конвенціональне і неконвенціональне електоральне поведінки. Електоральна девіація. Електоральний абсентеїзм. Абсолютний і ситуативний електоральний абсентеїзм. Протестне електоральне поведінки. Голосування «ногами». Ритуальне електоральне поведінки. Спіраль мовчання. Ефект «ореола». Ефект «оркестрового фургона».

Особистісні фактори. Афективні фактори. Демографічні фактори (стать, вік). Соціально-економічні фактори (дохід, суб'єктивний добробут, освіта). Соціально-політичні фактори. Приналежність до організацій. Територіальні фактори (місто/сіло, центр/периферія). Сезонні фактори (час року, календарні свята). Вплив ЗМІ, соціальних комунікацій. Політична реклама й електоральне поведінки. Історичні фактори.

Тема 5. Вибори і виборча кампанія як об'єкти дослідження і у правління

Вибори і їхня роль у формуванні органів влади демократичного суспільства. Демократичні принципи виборів. Цінності демократичних виборів. Види виборчих систем. Складання списків виборців. Передплатні аркуші. Порядок виборів і система підрахунку голосів. Фальсифікації під час виборів. Контроль виборчого процесу і його правові аспекти. Виборча кампанія як соціальний феномен. Загальна характеристика і структурно-логічна модель виборчої кампанії. Правове поле виборчої кампанії. Виборче законодавство України. Електоральна повсякденність. Соціальні установки й атич'юди. Соціальні стереотипи. Образи кандидатів. Повсякденна політична свідомість і її парадокси. Інерція й амбівалентність повсякденної свідомості. Соціальні забобони й омани.

Тема 6. Виборча система: електоральні аспекти.

Виборчі цензи: віковий, громадянства, майновий, освітній, осілості, статі, расовий, службовий, мовний. Переваги та недоліки мажоритарної, пропорційної та змішаної виборчих систем. Особливості обрання Президента України. Парламентські вибори в Україні. Обрання до органів місцевого самоврядування. Фальсифікації під час виборчого процесу. Аналіз виборчих кампаній 1991-2019 р.р. Е-урядування на регіональному та місцевому рівні.

Тема 7. Практичні проблеми електоральної соціології : виборчі технології

Формування виборчого штабу, висування кандидата або списку. Діагностика виборчого округу. Визначення повних ресурсів виборчої кампанії. Розробка формалізованих цілей виборчої кампанії. Аналіз структури електорату і визначення цільових груп (сегментація електорату). Розробка передвиборчої програми і платформи. Розробка концепції виборчої кампанії. Формування іміджу кандидата або об'єднання. Розробка стратегії і тактики кампанії. Розробка стратегії і плану рекламної кампанії. Розробка фінансового плану кампанії. Розробка плану координації програм і контролю за виконанням плану і графіка кампанії. Робота в день виборів: контроль за ходом голосування, контроль підрахунку голосів, зв'язок зі ЗМІ, юридичний супровід, забезпечення явки виборців для голосування. Робота після виборів. Установлення відносин політика з громадськістю (паблік рілейшнз).

Тема 8. Сучасні технології в дослідження електоральної поведінки

Методи соціології електоральної поведінки. Масові опитування в електоральних дослідженнях. Основні напрямки та школи світової електоральної соціології. Соціологічна модель електоральної поведінки (С. Ліпсет, С. Роккан). Напрямок біхевіоризму в дослідженні електорату (Ч. Меріам, Ф. Гознел). «Виборча географія» А. Зигфріда. Теорії раціонального вибору (Е. Даунса, М. Файорина). Класична американська модель електоральної поведінки (Р. Вольфінгера, С. Розенстоуна). Теорії «ірраціонального вибору» (С. Розенберг і П. Маккаферті). Екзит-пол: види, функції, особливості. Електоральний аналіз та прогнозування. Інформаційно-комунікаційні технології у виборчому процесі.

Теми лабораторних робіт

Лабораторні роботи в рамках дисципліни не передбачені..

Самостійна робота

Курс передбачає виконання індивідуального завдання у вигляді рефератів та представлення їх як презентацій за двома темами курсу, які студент вільно обирає з числа тем, які пропонуються або узгоджує з викладачем ініціативну тематику. Студент здійснює бібліографічний пошук, складає план презентації або ставить питання, на які треба отримати аргументовану відповідь, опанувавши джерела за темою, студент розкриває зміст питань та представляє виконану роботу на семінарі. Обсяг презентації – 16-25 слайдів, текст доповіді – 4-6 стандартних сторінок. Основний зміст презентації доповідається у вільній формі на семінарському занятті, і студент отримує оцінку (20 балів), що додаються до загального рейтингу. Також студент має можливість написати контрольну роботу.

Література та навчальні матеріали

Основна література

1. Гончарук-Чолач Т. В., Джугла Н. В. Політична соціологія: навчальний посібник / За ред. Гончарук-Чолач Т. В. – Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 2018. - 250 с
<http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/35728/2/посібник%20політологія%202019-перетворено.pdf>
2. Гелей С. Д., Рутар С. М. Політологія. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2019. – 348 с.
3. Галузева соціологія: навч. посібн. для студ. вищ. навчал. закладів / Т. Г. Бродецька, С. О. Колот, Т. О. Северинюк, В. С. Скляр: Одес. нац. політех. ун-т. Каф. соціології та психології. – Одеса: Наука і техніка, 2004. – 156 с.
4. Гіденс Е. Соціологія / Е. Гіденс / пер. з англ. В. Шовкун, А. Олійник; наук. ред. О. Іващенко. – К.: Основи, 1999. – 726 с.
5. Виборчий кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text>
6. Неліпа Д. В. Системний аналіз політології: підручник. К.: Центр учбової літератури, 2019. - 304 с.
7. Руценко І. Війна цивілізацій: анатомія російсько-українського конфлікту. – К.: «Києво-Могилянська академія», 2020. – 436 с.
8. Світова гібридна війна: український фронт : кол. моногр. / Нац. ін-т стратег. дослідж. ; за заг. ред. В. П. Горбулін. – Київ : НІСД, 2017. – 494 с.
[https://chtyvo.org.ua/authors/Horbulin Volodymyr/Svitova hibrydna viina ukrainskyi front/](https://chtyvo.org.ua/authors/Horbulin%20Volodymyr/Svitova%20hibrydna%20viina%20ukrainskyi%20front/)

9. Певцов Г. В. Інформаційно-психологічна боротьба у воєнній сфері : моногр. / Г. В. Певцов, А. М. Гордієнко, С. В. Залкін, С. О. Сідченко, А. О. Феклістов, К. І. Хударковський. – Харків : Рожко С. Г., 2017. – 275 с. // <http://www.hups.mil.gov.ua/assets/uploads/library/nadhodzheniya/2017-april-june/pdf/17.pdf>

Додаткова література

10. Закон України «Про політичні партії в Україні». URL:

<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2365-14#Text>

11. Закон України «Про інформацію». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>

12. Закон України «Про громадські об'єднання». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text>

13. Закон України «Про засадивнутрішньої і зовнішньої політики». URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text>

14. Поліщук І. Виборча система: оптимальна модель для України // Сучасна українська політика. – К.: Вид-во «Центр соціальних комунікацій», 2011. – Вип. 23.

15. Політика в особах (Політичне лідерство на постсоціалістичному просторі: національний і регіональний контексти): навчальний посібник / За заг. ред. проф. Ф. М. Рудича. – К.: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2012. – 400 с.

16. Політичні партії України у парламентській виборчій кампанії 2012 року / Колективна монографія / За ред. М. С. Кармазіної. – К.: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2013. – 400 с.

17. Савченко О. Антиукраїнець, або воля до боротьби, поразки чи зради / О. Савченко. – Київ : Самміт-Книга, 2017. – 119 с.

18. Herasina L.M. Concept and tendencies to the development of the world political process.

Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Політологія. 2018. № 2 (37). С. 8–17.

19. Мадрига Т. Б. Регіональні виборчі кампанії початку XXI століття (на прикладі західних областей України): монографія / Т. Б. Мадрига. – Івано-Франківськ: Вид-во «Нова Зоря», 2015. – 248 с.

20. Fiorina M. Retrospective voting in American National Elections // American Journal of Political Science. Vol 22. No 2. – pp. 426–443.

21. Lewis-Beck M. S., Rice T. W. Forecasting Elections. Washington : Congressional quarterly press, 1992. – 164 p.

22. Лозовицький О. С. Зовнішня політика держави: становлення та розвиток в умовах глобалізації : монографія / О. С. Лозовицький. – К. : Вид-во Європейського університету, 2011. – 400 с.

Система оцінювання

Критерії оцінювання успішності студента та розподіл балів

100% підсумкової оцінки складаються з результатів оцінювання у вигляді заліку (30%), поточного оцінювання (70%): 3 тестові роботи (по 10%), індивідуальні завдання (20%), контрольна робота (10%), презентації (20%).

Шкала оцінювання

Сума балів	Національна оцінка	ECTS
90–100	Відмінно	A
82–89	Добре	B
75–81	Добре	C
64–74	Задовільно	D
60–63	Задовільно	E
35–59	Незадовільно (потрібне додаткове вивчення)	FX
1–34	Незадовільно (потрібне повторне вивчення)	F

Норми академічної етики і політика курсу

Студент повинен дотримуватися «Кодексу етики академічних взаємовідносин та доброчесності НТУ «ХПІ»: виявляти дисциплінованість, вихованість, доброзичливість, чесність, відповідальність. Конфліктні ситуації повинні відкрито обговорюватися в навчальних групах з викладачем, а при неможливості вирішення конфлікту – доводитися до відома співробітників дирекції інституту.

Нормативно-правове забезпечення впровадження принципів академічної доброчесності НТУ «ХПІ» розміщено на сайті: <http://blogs.kpi.kharkov.ua/v2/nv/akademichna-dobrochesnist/>

Погодження

Силабус погоджено

Дата погодження, підпис

Завідувач кафедри
Володимир МОРОЗ

28.06.24

Дата погодження, підпис
28.06.24

Гарант ОП
Діна ТЕРЕЩЕНКО

